

אור שלום

מרכז גורני ללימוד פנימיית הגורני והגסידות
לאורו של האדמו"ר מקוואלין י"ט אהר"ר שלום ספרין זצוק"ל

יור"ל ע"י בית המדרש אור שלום קרית ארבע ת.ד. 88 מיקוד 90100
<mailto:info@ohrshalom.net>
 הרב נועם צחור
 סוכם ע"י התלמידים

מאגזין שלום העולם השבועי שלך
<http://www.ohrshalom.net/>
 עשיית הסדר בליל הסדר
 עבודת הקודש של האדם

כתב רבנו הרמח"ל בספרו מסילת ישרים¹ וז"ל: "יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו.

והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכירתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה.

אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם. והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ד): העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צוו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה.

על כן הושם האדם בזה העולם בתחילה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה. והוא מה שאמרו, זכרונם לברכה (עירובין כב א): היום לעשותם ומחר לקבל שכרם.

ובסוף פרק א'² אומר רבנו הרמח"ל "נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזור ולסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח וישוב דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו.

ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, הן הנה כל עניני החומריות והתלוי בהם, עד שימשך אחריו יתברך ממש כברזל אחר אבן השואבת.

וכל מה שיוכל לחשוב שהוא אמצעי לקרובה הזאת, ירדוף אחריו ויאחז בו ולא ירפהו. וכל מה שיוכל לחשוב שהוא מניעה לזה, יברח ממנו כבורח מן האש, וכענין שנאמר (תהלים סג): דבקה נפשי אחרך בי תמכה ימינך, כיון שביאתו לעולם אינה אלא לתכלית הזה, דהיינו, להשיג את הקרובה הזאת במלטו נפשו מכל מונעיה ומפסידיה"

ובסיום פרק א'³ הביא רבנו הרמח"ל את הברייתא⁴ "א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי <חסידות חסידות> [קדושה קדושה] מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי <קדושה קדושה> [חסידות חסידות] מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים וחסידות גדולה מכולן.."

¹ פרק א' בביאור כלל חובת האדם בעולמו.

² שם.

³ מס"י.

⁴ עבודה זרה – דף כ ע"ב, סוף מסכת סוטה וועוד מקומות בש"ס.

מדברי רבנו הרמח"ל נמצאנו למדים מספר כללים:

- א. שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו.
- ב. שחובת האדם להעמיד מטרה ותכלית ומגמה בכל מעשיו וענייניו.
- ג. האדם נברא להתענג על ה' – והעידון הזה הוא בעולם הבא.
- ד. העולם הזה הפרוזדור הזורם ומוביל אל העולם הבא דרך קיום המצוות.
- ה. ראוי לאדם שכל פנייתו [מעשיו] יהיו רק לשם שמיים.
- ו. שלא יהיה לו שום תכלית אחרת בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול.
- ז. שיעשה ככל יכולתו לרדוף אחר האמצעים המסייעים לו להגיע לתכלית הזו.
- ח. שיעשה ככל יכולתו לברוח מהמונעים והמרחיקים אותו מקרבת ה'.
- ט. הדרך לעלות בסולם המוצב ארצה וראשו בשמים מצריך עבודה בשני מישורים "סור מרע" ו"עשה טוב".

ליל הסדר בהיותו ליל גאולתנו ופדיון נפשנו, ביציאת עם ישראל משעבוד למצרים ותחלואיה, מהווה לא רק זכרון לאומי לימים עברו, אלא כנאמר בתורה⁵ "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" זכירה לדורות, שטמונים בה רבדים רבים.

בהכרח נאמר שאין כוונת ליל הסדר להיותנו עוסקים באמירת ההגדה "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח" בלבד, אלא עלינו להפנים את המסרים המצויים בסדר "ליל הסדר" כך שיעשו בנפשנו מהלך של שינוי, של התקדמות, של התפתחות אל המגמה העיקרית "אז תתענג על ה'", וכדברי הרמח"ל⁶ "ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו".

וכבר אמרו רז"ל שאין לך מחיצה ומפסיק בין האדם לקונו כמידת הגאווה והנלווים אליה, וכמובא⁷ "וכל המתגאה אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד, ונשמתו מסתלקת", ומידה זו היא אם כל חטאת, בהיותה מרדימה את האדם ומרחיקה אותו מתיקון מידותיו ועל כן משולה היא לעבודה זרה ממש וככפירה בעיקר.

ליל הסדר משמעותו עשיית סדר חדש, התחלה חדשה, מקום לשינוי, "ראשון הוא לכם" – ראשון חופשי ואינו תלוי במה שקדם לו, עצמאי לפתוח כל דרך חדשה שירצה, הוא המוביל והכל נמשך אחריו, על כן נאמר בו "לכם" – וכמובא במדרש⁸ "רמז להם לישראל שהוא ראש להם לתשועה, שנאמר, ראשון הוא לכם לחודשי השנה..".

החודש בו הכל מצוי בפריחה בצמיחה בחידוש ובברכת האילנות, וכפי שמצינו בדברי האר"י הקדוש שהשם השולט בחודש זה הוא שם הו"ה ביושר, היינו י-ה-ו-ה, ולא כשאר החודשים שהאותיות משנות את מיקומם, היינו חודש של סדר חדש, של "ישן מפני חדש תוציאו"⁹.

והיות וחפצי חיים אנחנו ודברי רבנו הרמח"ל "עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון" מהדהדים באזננו בקול קורא "קדש עצמך במותר לך" וכפי שביאר הסבא

⁵ שמות, כ.

⁶ מס"י סוף פרק א'

⁷ תצוה דף כ"א אות נ"ה. ובתלמוד ועוד.

⁸ רבה פרשת בא.

⁹ ויקרא, כ"ו.

מנובוהרדוק¹⁰ "קדש עצמך בו שלא תהיה לך פניה כלשהיא, ולא יהיה לך בו נדנוד של הנאה, ורק אם תעשה כן - אז הוא מותר לך" ניגש אל סימני הסדר מתוך ראייה וחיפוש אחר המקרב אותנו אל ה"ת, דרך עבודת המידות מול מציאות החיים הנעים סביבנו, ומעמידים בפנינו את הכלים והאמצעים לזרום בפרוזדור עפ"י התורה הקדושה והלכותיה, למען אשר נצעד אל הטרקלין.

בסדר ההגדה של פסח מצאנו נאמר "ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה..". אין מקום להיות פטור באמירת ההגדה בלבד, אע"פ שזו מצווה בפני עצמה, והיא אמצעי להגיע לקרבת אלקים, נתעמק במאמרנו זה בחקר המידות החבויות בסדר העבודה של ליל הסדר וניגש אל הקודש ביראה ואהבה כאחד וכמאמר הפסוק¹¹ "וגילו ברעדה".

בליל הסדר מצינו חמשה עשר סימנים והם: קִדְשׁ וְרַחֵץ כַּפַּיִם יַחַץ מִגִּיד רַחֲצָה מוֹצֵיא מִצֵּה מְרוֹר כּוֹרֵךְ שְׁלַחַן עוֹרֵךְ צֶפּוֹן בְּנֵךְ הַלֵּל נִרְצָה.

בחלק א' של מאמר זה נבאר את הסימנים בצמדים הקשורים זה בזה.

קִדְשׁ וְרַחֵץ – "ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו: תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה. והיינו: שתחילתו הוא מה שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו, והוא משז"ל (יומא ל"א): "אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה. מלמטה מקדשים אותו מלמעלה."¹²

מידת הקדושה נטועה בעצמותו יתברך כנאמר "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני"¹³ כי עיקר הקדושה השורה על האדם תלויה במעשיו, ועל כן מצווים אנו להכניס אל שולחן החג "קדושה" המושתת על ההכרה "קדושים תהיו יכול כמוני? תלמוד לומר כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם"¹⁴, והיאך יהיה האדם מתגאה על קדושתו או על השגותיו בעבודת השם יתברך, על כן סדר לו בעל ההגדה "רחץ" עצמך ממידת הגאווה המגונה, ואל תעלה בדעתך כי קדוש אתה, כי הכל משורש עליון ונשגב "קדושתו למעלה מקדושתכם".

קדש – על היין דווקא "נכנס יין יצא סוד" ה' ליראיו, סוד הגרעין הפנימי נשמת ישראל "אשר בך אתפאר", כאשר האדם מקדש ומושך את הקדושה דלעילא דרך מידת הענווה שבו אל המסובים כולם, אך בל ישכח לרגע קט בחינת ה"רחץ" ללא ברכה, כי נטילה זו היא רחיצה ראשונית המאזנת את האדם, ומחברת אותו אל המציאות של העוה"ז, אכילת הכרפ"ס, ואין בה די לבער את מידת הגאווה הפנימית החבויה בו שהוא משך קדושה מלמעלה למטה, והניסיון גדול הוא לידע שהוא לא פעל דבר בזכותו, אלא שכך צוהו הש"ת והטוב בעיניו יעשה.

ממדרגה זו הראשונה והשנייה שבסימני הסדר נבנית תחילת שיעור קומת האדם היסודית המעמידה אותו בנסיין העמידה בקדושה תוך בחינה והתבוננות, פיקוח ובדיקת מעשיו, על כן העלייה למדרגה הבאה תבוא בהכרח שילוב מעגל החיים בה מהלך האדם מחיל אל חיל.

¹⁰ שיהות מוסר

¹¹ תהילים, ב. ועיין מסכת ברכות דף ל' עמוד ב'.

¹² מס"י פרק כ"ו.

¹³ ויקרא, י"א.

¹⁴ ויקרא רבה קדושים.

כַּרְפָּס יַחַץ – כרפ"ס מעמיד בפני אדם את אשר שכח הוא בזרם החיים כ- כיפור, ר – ראש השנה, פ – פה סח, ס – סוכות. ד' מועדים אלו אשר נידון בהם האדם במישורים השונים של חייו, אם בבנים חיים ומזונותיו.

נאמר במשנה¹⁵ "בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח, על התבואה. בעצרת, על פירות האילן. בראש השנה, כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר "היוצר יחד, ליבם; המבין, אל כל מעשיהם" (תהילים ל"ג, ט"ו). ובחג, נידונים על המים".

ראש השנה, כמוה כ"ראש חדשים" מקום להתחדשות לשינוי, והכל לפי מעשי האדם הוא נדון.

כִּיפּוּר – יום סליחה ומחילה "כי ביום הזה יכפר עליכם"¹⁶.

פסח – פ"ה ס"ח "חיים ומות ביד הלשון"¹⁷ – פ"ה גימטרייה מיל"ה, "פום ממלל רברבן"¹⁸, ומקטרג ומתגאה ומקצר חיי אדם "כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים"¹⁹, ס"ח גימטרייה חיים.

סוכות – בה נידון העולם והאדם על המים, "עצרת" חג בפני עצמו השמיני העל טבעי, העומד על יסוד ז' ימי הסוכות, ניסוך המים, סוד החיים וכדברי המהר"ל²⁰ "כי מתחילת בריאתו של עולם קודם שיצר וברא עיקר הצורה שהוא האדם היו המים אשר הם פשוטים ואין בהם צורה והם היו מציאות העולם ... ואמר הקב"ה לברוא את האדם ויש לו מעלת הצורה והוא יהיה מציאות יותר, מורה על שבח הבורא האמיתי ... לפי שהמים הם העברת צורת המציאות. וכאשר יש חטא בעולם הקב"ה מעביר את הצורה, ומעביר אותו במה שהיא העברה אל הבריאה כמו המים.

בהיות ה"מים חיים אל כלי"²¹ אל הכלי הגשמי ואל הנבראים בעולם כולו, מקור הברכות "ונהר יוצא מעדן"²² עם סוד היין, "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה"²³ וכביאור הה"ק הר"י מווארק זצלה"ה, נכנס יין יצא סוד הסוד אצל ישראל ואהבת לרעך כמוך, אהבה וריעות..."

ד' מועדי השנה המעוררים את האדם למחשבה והתבוננות, חשבון ובחינה, כך בליל הסדר לאחר הכללת הקדושה בבית ועל שולחן החג, תוך התבוננות ובחינת האמצעים שהביאו את הקדושה אל הבית, יש מקום לחשבון נפש והתבוננות על המציאות באור חדש, יקר ומזוקק מעורב במים ויין, סוד ופשטות מעורבים זה בזה, עולם הזה המעורב טוב ורע העומד ומצפה לאדם שיבררו ויעלהו לקדושה.

אך הנה כל פעולת בירור והעלאה מהחול אל הקודש, יש בה סכנת מידת הגאווה "כחי ועצם ידי עשו לי"²⁴ ומשם הדרך קצרה אל "ורם לבבך ושכחת"²⁵, אשר על כן פעולת ה"יחץ" רעיונו ומהותו שיכיר האדם היטב

¹⁵ משנה – ר"ה פרק א' משנה ב'

¹⁶ ועיין רמב"ם הלכות תשובה פרק א' הלכה ד'.

¹⁷ משלי י"ח ועיין בבא מציעא נ"ח ע"ב.

¹⁸ דניאל, ז', ח.

¹⁹ בבא מציעא שם.

²⁰ גבורות ה' פרק י"ד.

²¹ ויקרא י"ד.

²² בראשית, ב.

²³ שה"ש, פרק ב'.

²⁴ דברים, ח.

²⁵ שם.

"אין אדם יוצא מזה העולם וחצי תאוותו בידו"²⁶, ופעולת ה"יחץ" מרמזת לו שהנה עדיין חציו יש בידו ולא יותר, ועמלו לא תם, והנה חברו גדול ממנו וגדול הוא במעשיו ועבודת השי"ת שלו, על כן יטה ליבו אל הענווה הנדרשת ולא "ירום לבבו" – "שלא ירום לב שאר בני אדם מצד המעלות הנמצאות בהם"²⁷.

לאחר קניית ד' בחינות הללו קדש, רחץ, כרפ"ס, יחץ, ראוי האדם לומר דברי תורה ומצווה בהידור הנכון בחינת "לשמה", לשם שמיים, כי הקדושה וההיטהרות, חשבון הנפש ושברון הגאווה, "מגיד דבריו ליעקב" להנחיל לבאי ביתו את חוקי ה' ותורתו בקדושה הראויה.

מגיד רחצה – מצווה זו של אמירת ההגדה מעלתה מרובה ופעולתה רחבה, בהיותה יוצאת מפי "כהן גדול" הוא עורך הסדר, כי הנה מצינו ב' פסוקים [מתוך רבים] שמילת "מגיד" מצוי בה.

הראשון בספר תהילים²⁸ "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" הוא זה שאומר דברי - תורה הלכה למעשה, כנרמז בהגדה "אף אתה אמור לו כהלכות הפסח".

והשני בספר ישעיהו²⁹ "מגיד מראשית אחרית" זה האומר דברי- תורה עם הרבה סיפורים: "מגיד מראשית אחרית", אך בכל אלו ישנה מגמה כללית ראויה העלולה להשתבש ללא מידת הסבלנות והתגברות על מידת הכעס, העלול לנבוע מהבדלי הבנה "כנגד ד' בנים דברה תורה", והוא שרמזו רז"ל³⁰ על הפסוק³¹ "ומגיד לאדם מה שיחו" ומגיד לאדם מה שיחו, אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו, מגידים לו לאדם בשעת הדין.

וכל שכן בליל התקדש חג הפסח שבלילה זה יורד הקב"ה עם כל פמליא של מעלה לשמוע כיצד עם ישראל מספר בניסים שעשה הקב"ה לנו בצאתנו ממצרים. קירבה זו אלינו היא שמשפיעה אור גדול מאוד עלינו בלילה זה.

על כן נסמכה לו הרחצה בשנית, "רחצו, הזכו הסירו רע מעלליכם, מנגד עיני".³² רחצה הנובעת מתוך הבחנה דקה שבדקות, זו החבויה פנימה המנסה לכבוש מקום בקודש, כעס המחלחל חלילה באי הסדר הקיים על דעת "בית דין של מטה", עורך הסדר.

"מנגד עיני" דווקא כי הם חבויים מעיני אדם המסובין סביב שולחן התקדש החג, "הסירו הזכר", זיכוכ אחר זיכוכ, מתוך עבודה פנימית חבויה זיכוכ אחר זיכוכ אל קדושת האדם הישראלי, בדעה ברורה שהזדככה כבר בסימני העבודה והטהרה של הלילה הקדוש הזה.

"זיכוכ המידות בדרך הדעת הוא קודם לזיכוכן בדרך הרגש, כי אם לא ידע מה טוב ומה רע, איכה ירגיש לקנות את הטוב בטבע של קנין ולהרחיק את הרע שבנטיה הטבעית אחר ההרגל"³³.

דווקא מעומק "המגיד" מראשית אחרית³⁴ "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור"³⁵

²⁶ קהלת רבה, א – י"ג.

²⁷ דרשות הר"ן דרוש י"א.

²⁸ קמ"ז, י.

²⁹ מ"ו, י.

³⁰ חגיגה דף ה'

³¹ עמוס, ב.

³² ישעיה א.

³³ מידות הראי"ה.

³⁴ ישעיה א.

מתוך השכל המבורר והנקי שהתעדרן עקב הקדושה הראשית של קידוש היין, גילוי הסוד הפנימי של נשמת ישראל, המשולב ברחיצת הגוף "נטילת הידיים" הגשמיות "ידיים עסקניות הן"³⁶, בהיותן פועלות ונוגעות כאילו על דעת עצמן, מעצם המהלך החשבתי על הפרקים זמנים שאדם נידון בהם, מאימת הדין אל שברון הלב וההכנעה אל הקב"ה, בא "המגיד" הנאמר ברגש של התלהבות של קדושה, כאן מקום מידת "רחצה" נשמתית פנימית כזו המכשירה את האדם הפנימי, לאחר טהרת הגוף אל טהרת הנפש.

מוציא מִצָּה – כוח ההוצאה מהכוח אל הפועל הוא הנובע מתוך הרצון להשפיע ולא להיות מקבל, ההוצאה מרשות היחיד הפרטית אל רשות הרבים בשפע אור אלקי המתנוצץ בלילה הזה, הוא המאיר את נפש האדם המגלה את דעתו ומביא בפועל ממשי את הרצון לגילוי מעשי.

ההוצאה מהנסתר והחבוי תחת הסתרים מידתיים וקשיות העורף, המסכים המבדילים בין איש לרעהו, נופלים ומוסרים ברגע ההוצאה חוצה בענווה הראויה לכך, "כי לי כל הארץ"³⁷ היא עוצם האור המתגלה בהוצאה, יציאה לחירות הנשמה מכבלי המסה והמריבה, הקנאה והגאווה, ובשמחתה של המצווה יבצע את ה"מצה" סמל הענווה לשתיים, כי גם הענווה צריכה שבירה ובחינה לזכותה ונקיותה, שמא דבק בה רבב.

כי יש מי שהעולם הזה עבורו הוא בחינת "מְרוֹר כּוֹרֵךְ", שחושב שכל היסורים שבאו ובאים עליו, הם לרעתו ו"לית דין ולית דיין" ואין צדק ומשפט בעולם הזה, ו"כוֹרֵךְ" הוא הכל בכללות המחשבה כי אינו ראוי להיענש על מעשיו, ואינו רואה את החיוב והמעלה שביסורין "המבעט ביסורים כופלים לו אותם"³⁸.

כך היו למעשה יסורי השעבוד לפרעה וכל עבדיו, שהיו מרים וקשים וכרוכים זה בזה, עד שטרם הסתלק אחד בא חברו, לבער בכוח היסורים אש המייסרת בכאב, אל ההכנה לגאולה הכללית והפרטית של נשמת כנסת ישראל, וכל איש ואיש מישראל.

מידת המרירות והעצב היא זו המרחיקה את האדם מהבורא יתברך, ומבדילה אותו מן הקדושה, על כן סדר לנו בעל ההגדה להיותנו כורכים זה בזה את היסורים הבאים עלינו עם מצה, סמל הענווה "זכר למקדש כהלל" דווקא מדמותו של הלל שעניו היה, הוא המסמל את ה"מקדש" מקום השראת השכינה, שאע"פ שעני מרוד היה ואין בידו דבר, היה מוסר נפשו ללימוד התורה והמצווה.

רק מי שידוע לכרוך את הטוב שביסורים את נקודת האור המאירה מתוך הצרה "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע"³⁹, דווקא מתוך החורבן "זכר למקדש" יבנה המקדש הכללי והפרטי שבאדם. תכונה זו נדרשת טרם הכנסו של האדם לסעודת המצווה, "שלחן עורך, ההכנה הפנימית להכיר כי מידו הפשוטה המלאה והרחבה של הקב"ה, ואנו סמוכים על שולחנו כבנים אצל שולחן אביהם.

אשר על כן, יכרוך כל איש את המרור והחרוסת הממתיקה במצת הענווה וכך יוכל להלך בקדושה אל הסעודה, כי בה המכשול קרוב לבוא, והנפש הבהמית של האדם מוצאת מקום אחיזה בתוכה.

שְׁלַחַן עוֹרֵךְ – "זה השולחן אשר לפני ה'"⁴⁰ "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"⁴¹, "זה אלי ואנווהו"⁴²

³⁵ קהלת ט.

³⁶ חולין ק"ו.

³⁷ ויקרא כ"ה.

³⁸ תנא דבי אליהו רבה, פרק ב'.

³⁹ ירמיה, ל.

⁴⁰ יחזקאל, מ"א.

וכדברי האדמו"ר מקוצק שקודם כל חייב האדם לומר 'זה אלי', כלומר לגלות את הבורא בעצמו. רק לאחר מכן יוכל לרומם את אלוהי אביו"⁴³, בהיות עריכת השולחן עבודת קודש כעריכת שולחן לחם הפנים שבמקדש, "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד"⁴⁴, פנים בפנים כנסת ישראל ואבינו שבשמים, הוא זה המצוי בקודש דווקא, מול הפרוכת, שולחן אשר לפני ה', הסובב סביב הקדושה והטהרה שבאכילה והשתיה, "כי ברכת ה' היא תעשיר"⁴⁵, פריסת הכלים הנצרכים לסעודה כמוה כפריסת הכלים הרוחניים והגשמיים כאחת, לכל המסובים, להיות משפיע אל המקבלים מ"ברכת ה'", עבודת הסדר, סידור "דבר דבור על אופניו"⁴⁶, כל מדה ומידה מופנמת ומוסדרת בטבע האדם, היא זו המכילה בתוכה את הבירור של המאכל והמשקה מהחלקים המגושמים שבו "פסולת" הצריכה להידחות חוצה לגוף, והטוב שבה מתהפך לדם באדם, המגדל ומצמיח ומפרה ופורה, להעמיד את קומת האדם בטהרה וקדושה.

"שולחן עורך" אינה למטרת שביעת הגוף בלבד, אלא מתן שפע ורוממות של חיות אמיתית לנשמת האדם, "צדיק אוכל לשבע נפשו"⁴⁷, וכפי שמצינו⁴⁸ ברבינו הקדוש⁴⁹, שבשעת מיתתו שזקף עשר אצבעותיו ואמר, גלוי וידוע לפניך שלא נהניתי מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה שלי. ואמרו⁵⁰ "עד שאדם מתפלל על דברי תורה שיכנסו בתוך מעיו יתפלל על אכילה ושתיה שלא יכנסו בתוך מעיו".

דווקא מתוך הגשמיות במיטבה נדרש האדם להתעלות ולהתרומם, להאיר את נקודת האכילה הגשמית ולרוממה "קדש עצמן במותר לך" וכמובא בדברי רבנו הרמח"ל⁵¹ "קדש עצמן במותר לך, וזאת היא הוראתה של המלה עצמה, פרישות, רוצה לומר, להיות פורש ומרחיק עצמו מן הדבר, והיינו, שאוסר על עצמו דבר היתר, והכוונה בזה שלא יפגע באיסור עצמו.

והענין, שכל דבר שיוכל להולד ממנו גרמת רע אף על פי שעכשיו אינו גורם לו וכל שכן שאיננו רע ממש, ירחק ויפרוש ממנו. והתבונן ותראה שיש כאן שלש מדרגות: יש האיסורים עצמם, ויש סייגותיהם והם הגזרות והמשמרות שגזרו חכמינו ז"ל על כל ישראל, ויש ההרחקים שמוטל על כל פרוש ופרוש לעשות להיות כונס בתוך שלו ובונה גדרים לעצמו, דהיינו, להניח מן ההיתרים עצמם שלא נאסרו לכל ישראל ולפרוש מהם כדי שיהיה מרוחק מן הרע הרחק גדול.

צפון בְּךָ, מתוך בירור אמיתי של מהות האכילה לשם שמים, קדושת השולחן אשר לפני ה', בא מקום הגילוי העמוק והפנימי של האדם בעבודתו לשם יתברך, מתוך "כבוד אלקים הסתר דבר"⁵², גילוי צפונות הנפש הטהורות והפנימיות המקודשות ביותר, הלב המשתוקק לדבקות בהש"ת, הארה אין סופית של שפע קודש ללא מסכים ומחיצות, גילוי התוכיות הזכה והמזוככת ביותר שהתעלטה דווקא מתוך הסעודה הגשמית, זו העולה ומאירה באור גדול את מחשכי הנטיות השליליות של "אכול היום כי מחר נמות"⁵³, ואש הקודש שלובתה באש שלהבת י"ה, מאפשרת לגלות את כל הטוב הצפון בבריאה כולה, מציאות ה'

⁴¹ תהילים קי"ח.

⁴² שמות ט"ו.

⁴³ תורת שמחה, מ"ו.

⁴⁴ שמות, כ"ה.

⁴⁵ משלי, י.

⁴⁶ משלי, כ"ה.

⁴⁷ משלי, י"ג.

⁴⁸ כתובות ק"ד.

⁴⁹ רבי יהודה הנשיא

⁵⁰ תוספות כתובות ק"ד. וכן הובא בתנא דבי אליהו כ"ו

⁵¹ מס"י, בביאור מידת הפרישות

⁵² משלי, כ"ה.

⁵³ ישעיהו, כ"ב.

בעולם במוחש ממש, ומכוח הארה זו בא האדם להודות בכפיפות קומה ובהכנעה "ברך" בכריעת ברך, בהשתחויה לברך על כל הטוב אשר גמל ה' עם כנסת ישראל ועם כל פרט ופרט שבה.

ואז פורצת ועולה בתעצמות עוז שירת ה"הלל" לשבח לפאר ולרומם ולהדר "נשמת כל חי תברך את שמך" שיר והודאה הפורצת את גבולות הזמן והמקום, החודרת לעמקי הנשמה, ההכרה כי בנים אנחנו למקום ב"ה, אשר גאלנו מיד צרינו, ויגאלנו שנית, "אז ישיר משה ובני ישראל"⁵⁴, אז לשון עבר יציאת מצרים, אז לשון עתיד "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁵⁵ הגאולה העתידה לבוא.

שירה העולה ומרוממת איתה את כל הנבראים כולם תחילתו "הללו- יה הללו, עבדי ה' הללו, את-שם ה'" ואחריהם ההרים הגבעות ובני הצאן, כל גויים וכל האומות, הדומם הצומח החי והמדבר בחטיבה אחת גדולה, באחדות גמורה ללא כל שמץ של מידה שלילית, עומדים ומהללים לבורא העולם על שלמות הבנין שנבנה במהלך לילה קדוש וטהור זה, בבניית נדבך אחר נדבך של תיקון המידות והרון והרוממות לחי עולמים על הזכות שנתן לנו לעבוד אותו בשמחה.

נרצה היא המסמלת את שיאה של ברכת ה' לכנסת ישראל ולאדם הפרטי, "לך אכל בשמחה לחמך ... כי כבר רצה האלהים את מעשיך"⁵⁶ והשפע שיבוא מאור א"ס ב"ה, הבורא יתברך יהיה חי ומורגש בכל מקום ומקום שהאדם ניקהו משמץ של מידות פסולות.

דווקא לאחר העמל הגדול, מתוך העוצמה המצויה זה כנגד זה "מצה ומרור" "קדש ורחץ", ניגודים המעמידים בפנינו את הצורך בהתבוננות ופיקוח⁵⁷, הוא הרצוי לפניו יתברך.

חג שמח בשמחתה של הנשמה בזיכוכה, וכשר במידות המתוקנות הראויות יהיה לנו ולכל בית ישראל אמן ואמן.

⁵⁴ שמות ט"ו.

⁵⁵ מיכה, ז.

⁵⁶ קהלת, ט.

⁵⁷ כליון הרמח"ל לל מס"י פרק בביאור מידת הזהירות